

tott és a címben megjelölt témakörbe vágó könyv igen értékes, alkotó recenzióját tartalmazza.

A 191 nyomtatott oldal (azaz mintegy 15—17 kézirati ív) terjedelmű munka teljes részletességgel való ismertetésére nem vállalkozhatom. Ehelyett előbb áttekintést nyújtok a tárgyat témákról, majd — immár saját érdeklődésemet előtérbe helyezve — azokkal a tanulmányokkal foglalkozom behatóbban, amelyek akár vitára késztető voltak, de még inkább megállapításaink a hazai szakirodalomra való hatása miatt különösen megragadták figyelmemet.

A tanulmánykötet cikkeinek olvas-tán számomra a legmegkapóbb az volt, hogy domináns szerephez jutott a büntetőpolitika. A jelenlegi helyzet megkérdőjelezése csakúgy, mint a hagyományos keretek között maradó, a valósághoz jobban alkalmazkodó kriminálpolitika számos cikkben nyert feldolgozást. Ezen túlmenően nem hiányzik azok hangja sem, akik egészen új utak kitapasztalására kezdtek bele.

A munkák többsége értelemszerűen a közúti közlekedés gondjait helyezi előtérbe. Szerephez jut a társadalmi tulajdon elleni gondatlan bűncselekmények megelőzése. A tanulmányok közül nem marad ki ugyanakkor a természet- és környezetvédelem sem. Olyan, számunkra közvetlenül alig kutatható területekről is értékes eredményekhez juthat az olvasó, mint pl. az óceánok büntetőjogi védelme.

Amint említettem, döntő hangsúlyt kap a hatékonyabb prevenció támogatása. Ennek lényegét szem előtt tartva jutnak szóhoz a büntető anyagi és a büntetőeljárás jog képviselői, a kriminológusok, a pszichológusok, a büntetés-végrehajtási jog szakembere, a viktimológusok, a prognózis specialistája.

E rövid tartalom- és témaismertetés után áttérek a már jelzett, számomra különösen jelentős tanulmányok egyes megállapításaira.

A sor élére kívánkozik P. Sz. Dagele-nek, a Távolveleti Állami Egyetem Szovjetunió határain túl is jól ismert docensének nyitó tanulmánya, amely „A büntetőpolitika kérdései a vétkes gondatlanság elleni harc területén” címet viseli. Munkájában kiemelkedő fontosságot tulajdonít a pártkongresszus által megfogalmazott állásfoglalások végrehajtásának. Helyesen látja, hogy az elvárások megvalósítása — mégha azok első látszatra nem is kapcsolódnak a bűnözéshez — „kétségtelenül számos gondatlanság-

ból eredő bűntetteket előidéző kriminogén tényező felszámolásához vezet majd, s így hozzájárul az ilyenfajta gondatlanságból okozott bűncselekmények eredményes prevenciójához”. A szerző fontos gondolata a prevenció, a büntetőpolitika területén elvégzendő költség-hason elemzés igénye. Úgy véli, hogy szükség van felmérni egyrészt a gondatlanságból eredő bűncselekmények költségeit (ideértve mind az anyagi, mind a testi épséget, egészséget érő káros hatást, nemkülönben az erkölcsi-politikai károkozást is); másrészt a prevencióba fektetett költségeket. A megelőzés — a szerző véleménye szerint — akkor hasznos, ha ez utóbbia befektetett költség a társadalomnak megtérül.

Teljes mértékben egyetérték azzal a javaslatával, hogy a gondatlanság körében felismert törvényszerűségekre figyelemmel a vétkes gondatlanság kategóriáját (számos, a büntetőjognak a megelőzésben játszott szerepét túlhangsúlyozó szakember véleményével szemben) szűkíteni kellene. Ugyanakkor a megelőzésnek fokozott figyelemmel kellene kísérnie azon személyeket, akiknek magatartása a károkozás magas fokú veszélyét rejti magában. Újra kell gondolni és pontosan rögzíteni kell azokat az elveket, amelyek kizárják az egyén büntetőjogi felelősséget. E körbe sorolja pl. az indokolt kockázat vállalásának definiálását is.

A tanulmánykötet másik kiváló szerzője a szovjet—grúz, és a JK. hasábjain korábban már ismertetésre került munkája alapján a hazai jogászok által ismert M. G. Ugreheliidze. Amint ismeretes, ő a grúz pszichológia által kidolgozott beállítódáselmélet alapján kísérli meg a gondatlan bűnözés okait, törvényszerűségeit megállapítani.

Szembeszáll azzal az uralgó véleménynel, amely szerint a szándékos bűncselekményt a gondatlan cselekedettől csupán a cselekedet ártalmas, káros következményéhez való pszichikai viszony különbözteti meg. A gondatlanságnak lényege ezzel szemben az, hogy mivel a váratlan helyzet váratlan döntést követel az egyéntől, és mivel az ember megfelelő beállítódás-hiány miatt ebben az irányban megfelelő aktivitással nem rendelkezik: vagy elmarad a döntés, vagy késve, illetve hibásan realizálódik.

A gondatlan bűncselekményeknek a szándékosaktól való lényegi különbségére tekintettel javasolja az első ízben elítéltek próbára bocsátását, de általában is hatályos büntetési tételek je-

Gondolatok a vétkes gondatlanság megelőzéséről

1981-ben jelent meg a Távolveleti Állami Egyetem Kiadványaként Vlagyivosztkban R. I. Mihejev szerkesztésében a „Vétkes gondatlansággal szembeni küzdelem problémái” (Problemü borbü sz presztupnoj nyecoztoroznosztju) című kiadvány. Az összesen 27 különböző szerző, illetve szerzői kollektíva által elkészített munka szöveggyűjteményként szolgál valamennyi egyetem és főiskola jogtudományi kara számára. A mű felett az Orosz Szocialista Föderatív Szovjet Köztársaság Közép- és Felsőfokú Szakmai Oktatási Minisztériuma és a Távolveleti Állami Egyetem vállalt védnökséget.

nagyszámú alkotógárda nyújtó-lehetőséget kihasználva a monográfus mind horizontálisan, mind vertikálisan teljes mértékben átfogja a jogilag releváns gondatlanság témakörét. Külön érdekessége a könyv a hármas felosztás. Az első rész inkább általános kérdésekkel foglalkozik, a második — tudományos közlemények alcímét viselő — egységes egyes speciális részkeresetekkel foglalkozik, míg a harmadik rész két, a szerkesztőbizottság által jelentősnek tar-

Az ezt az oldalt követő összes tartalom Irk Ferenc töltötte fel 2021. november 22-én.

A felhasználó a letöltött fájlt továbbfejlesztését kérte.

lentős enyhítését. Határozatlan állást foglal amellett, hogy a gondatlan bűncselekmények személyspecifikus prevenciója elsődlegesen szociálpolitikai feladat.

A. G. Korcsagin tanulmányából abba a vitába nyerhetünk betekintést, amely az utóbbi időben a szovjet büntetőjogászok körében (miként ezt a jelen tanulmánykötet is tükrözi) a szubjektum büntethetőségének kritériumai körül élesedett ki. Egyes jogtudósok (így elsősorban M. Sz. Grinberg és a hozzá csatlakozó Korcsagin is) szükségnek tartják a büntethetőség kategóriáját két részre, általános és specifikus büntethetőségre felosztani. Más szakemberek (így R. I. Mihejev és A. I. Korobkin) ezt ellenzik. Korcsagin nem tartja kivételként számba menőnek azt a lehetőséget, hogy az egyén nincs tudatában saját, az adott tevékenység végzéséhez szükséges biopszichikai tulajdonságai hiányosságainak. Márpedig ilyen, nem tudott hiányosságok meglete kizárja a büntethetőséget — vallja a szerző.

A. I. Korobejev a tengerhajózás körében bekövetkezett balesetek elemzése során jut arra a következtetésre, hogy a helytelen, súlyos következmények veszélyét rejtő döntések meghozatalának esélye szignifikánsan nagyobb a társadalmi-gazdasági hierarchiában alul helyet foglaló (alacsony iskolázott, alacsony képzettségű, kedvezőtlen családi háttérű) jogalanyok körében.

Ju. V. Golik szintén csatlakozik azokhoz, akik úgy vélik: egyik oldalról gondoskodni kell a gondatlan bűncselekmények tettesével szemben jelenleg hatályos jogkorlátozó intézkedésekről, másrészt — a szerző szóhasználatával élve — e „véletlen jog sértők” által megvalósított tettek eddigénél hatékonyabb prevenciójára van szükség. Bár álláspontjával nem ért egyet, mégis nyilván nem ok nélkül idézi a századelő neves orosz büntetőjogászának, Mokrinszkijnak véleményét, aki szerint noha a gondatlan bűnelkövetők teljesen veszélytelenek a társadalomra, a megtorló-elrettentő hatású büntetésre mégis szükség van a

generálprevenció érdekében. Ugyancsak Golik idézi Sargorodskij véleményét, aki szerint a kevésbé veszélyes bűntettekkel szemben olyanfajta rövid tartamú szabadságvesztés-büntetést kell alkalmazni, amely mellett az elítéltek hétvégeken és más munkaszüneti napokon legyenek kötelesek azt letölteni, míg munkanapokon munkahelyükön végezzék munkájukat és onnan otthonaikba is térhetnek.

V. V. Vadusev és D. V. Rivman közös tanulmányukban arra hívják fel a figyelmet, hogy a szabálysértők között (elsősorban a közlekedés körében) sokan, miután szabálysértéseikért figyelmeztették, sőt meg is büntették őket, folytatják szabálysértő magatartásukat, s egy részük végül közlekedési bűncselekmények áldozatává válik. E balesetező típuson belül túlsúlyban vannak az alacsony iskolázottak-képzettek. Ez a tény is aláhúzza annak fontosságát, hogy a prevenció nem korlátozódhat csak a bűncselekményt elkövetőkre.

E. M. Szoldatova a vétkes gondatlanság elkövetői esetében megvalósítandó átnevelés szükségességének elemzése során jut arra a megállapításra, hogy mivel ezek a személyek nem a társadalmilag elfogadott értékeket tagadják, hanem csak az említett értékek védelmét szolgáló elővigyázatossági rendszabályokhoz viszonyulnak negatívan, úgy ez a körülmény szükséglettel teszi az egyén átnevelését, a javító-nevelő hatás biztosítását, „mivel ilyen esetben nincs kit javítani és átnevelni, illetve nincs miért”.

Figyelemre méltó tényről számol be I. M. Reznycsenko a balesetek szakértői vizsgálatával foglalkozó tanulmányában. Miközben hangsúlyozza a különböző (pszichológus, mérnök) szakértők együttműködésének fontosságát, megállapítja: „a nyomozó szervek és a bíróságok ma már nem alkalmazhatják a különféle együttíthatók ún. átlagértékeit (pl. a gépkocsivezető reakcióidejének átlagértékét stb.)”. Nyilvánvaló, hogy ily módon reális út nyílik az egyéni képességek és lehetőségek figyelembevételére a büntetőeljárásban. Ma már meghaladottnak te-

kinthető ugyanakkor az az okfejtés, amely szerint a szándékos szabálysze-gés (avagy ahogy ő kifejezi magát szabálysértés elkövetésére törekvés) szándékos cselekmények jellemző mérve.

Ugyanez a szemlélet tükröződik vissza V. V. Lukjanov: A közúti (közlekedési személy- és teherszállítás közbeni) balesetek büntetőjogi problémái című, Moszkvában 1979-ben megjelent monográfiájában is. A most mertetett tanulmánykötetben A. Gurjanov, A. G. Korcsagin, O. Objedkova és E. M. Szoldatova közös recenziójukban kellő bírálatnak vetik alá e nézetet. Teljes mértékben osztható azon véleményük, amely szerint elkövetett szabálysértés jellege és a be-következtet eredmény súlyossága között nincs egyenes irányú összefüggés. „A vétkes gondatlanság miatti közúti balesetokozás (többnyire olyan események láncolatának következménye, amelyben igen nagy szerepe van a véletlen tényezőnek, eseményeknek, veszélyhelyzet jellegének, s amelyek távolról sem mindig adekvát módon felelnek meg (többnyire egyáltalán nem felelnek meg) az elkövetett szabálysértés jellegének, mértékének stb.” — írják. Ugyancsak nem értenek egyet a monográfia szerzőjének a büntetések szigorításával kapcsolatos felfogásával.

Az önkényesen kiemelt és részletesebben ismertetett tanulmányok — úgy vélem — jól bizonyítják, hogy gondatlan cselekmények büntetőjogi megítélése a Szovjetunióban jelentős változás előtt áll. Nem csekély azon szakemberek száma, akik egyrésztől képesek arra, hogy a marxizmus elméletét és a párt irányutatóit és területe-ten is a korábbinál gyümölcsözőbben kamatoztassák; másrésztől empirikus adatok birtokában és kellő elméleti felkészültséggel felfogásukat méltóan képviselni is tudják. S mivel az ismer-tett munka a Szovjetunió jelentős részén minden joghallgató kezébe kerül: a korszerű felfogás képviselőinek „utánpótlása” is biztosítottnak lát-szik.

Irk Ferenc

Вильмоц Пешка:

Об особенностях права

В статье изучаются некоторые характерные черты правовой объективации, анализируется отделение правовой объективации от правосознания, роль юридической формы, а также функция правосознания в общественном существовании правовой объективации.

Пал Дунай:

Правительство и правотворчество в европейских социалистических государствах

В первой части статьи рассматривается роль правительства в подготовке законодательных актов высшего уровня. В связи с этим автор представляет институциональные связи отчасти в рамках политической организации и, отчасти, государственного устройства. Автор констатирует, что Венгерской Народной Республике — в отличие от других социалистических стран — правительственная деятельность не регулирована правовой нормой высшего уровня и после завершения соответствующей подготовительной работы будет необходимо создать такую норму. Во второй части статьи проанализирована нормотворческая деятельность правительства, кроме этого автор останавливается на некоторых проблемах совместных норм центральных партийных органов правительства.

Габор Хамза:

Правовая интеграция и дифференциация в античном мире: проблема универсальности частноправовой системы

Статья начинается с анализа понятия греческого и эллинистического права. При анализе особенностей системы греческого частного права автор приходит к выводу, что в нем — в отличие от римского права — неизвестны понятия «обязательственное право» и «вещное право». Серьезную проблему представляет то, что общей можно считать половинчатость в терминологии; одним из бьющих в глаза признаков этого является то, что в греческом праве не создавалось понятие собственности, подающееся точной очерченности. В вопросе о част-

ноправовой системе автор на такой позиции, что в античном праве данная система была не только свойственностью римского права.

Vilmos Peschka:

Gedanken über die Eigenheiten des Rechts

Die Studie erörtert einige charakterisierende Eigenheiten der rechtlichen Objektivation, analysiert den Unterschied zwischen der rechtlichen Objektivation und dem Rechtsbewusstsein, die Rolle der Rechtsform und die Funktion des Rechtsbewusstseins in der gesellschaftlichen Existenz der rechtlichen Objektivation.

Pál Dunay:

Regierung und Rechtsschöpfung in den europäischen sozialistischen Staaten

Der erste Teil der Studie erörtert die Rolle der Regierung in der Vorbereitung von Gesetzen. In diesem Zusammenhang der Verfasser beschreibt teilweise das politische System, teilweise die Staatsorgane und die institutionelle Beziehungen im Rahmen deren. Er stellt fest, dass in Ungarn — im Gegenteil zur anderen sozialistischen Ländern — es gibt kein Gesetz zur Regelung der Regierungstätigkeit. Die Schöpfung dieses Gesetzes ist notwendig.

Der zweite Teil der Studie analysiert die eigene Rechtsgebungstätigkeit der Regierung und erörtert auch einige Probleme der gemeinsamen Normen der zentralen Parteiorgane und der Regierung.

Gábor Hamza:

Rechtliche Integriertheit und Differenziertheit in der Antiquität: die Frage der Universalität des privatrechtlichen Systems

Der Verfasser analysiert erst das griechische, dann das hellenistische Rechts. Erörternd die Eigenheiten des griechischen Rechts er stellt fest, dass im griechischen Recht — anders, wie im römischen Recht — formte sich heraus kein differenziertes Sachenrecht und Obligationenrecht. Eineterminologische Unsicherheit sei charakterisierend, wessen augenfälligstes Zeichen ist das Fehlen eines exakten Eigentumsbegriffes. Die Meinung des Verfassers im Zusammenhang mit dem privatrechtlichen System ist jedoch, dass — im Bereiche des antiken Rechts — es ist nicht nur die Eigenheit des römischen Rechts.

Vilmos Peschka:

Some thoughts about the characteristics of law

The study analyses some characteristic features of the legal objectivation with special regards to the departure of the legal objectivation from the legal consciousness, the role of the legal form as well, as the function of legal consciousness in the social existence of the legal objectivation.

Pál Dunay:

Government and legislation in European socialist states

The first part of the study deals with role of the government in the preparat of high-level legal norms. In connect with this it describes institutional relation in the framework of the political syst and the structure of the state. The autl states that there is no high-level statute Hungary on the activity of the government. This is a peculiar feature which differs from the situation in other socialist countries. The author proposes the preparation and the drafting of such a statute.

The second part of the study analy the norm-drafting activity of the government also mentioning some problems the common norms of central party orga and the government.

Gábor Hamza:

Integration and differentiation of law in the antiquity: the question of the universality of the system of private law

The author analyses first the notion of Greek and Hellenistic law. Describing the characteristic features of Greek law he concludes that in Greek law — differently from Roman law — the distinct notions of the law of property and the law of obligations were not known. It is a serious problem that a certain kind of terminology unsettledness seems to be general, the ken of which is the lack of the exact noti of ownership. Concerning the system private law the author states that this system is featuring not only Roman law in the antiquity.